

8SH-32

A73

novelë

FATOS ARAPI

PATAT e EGRA

891.983-32

A 73

5

FATOS ARAPI

PATAT E EGRA

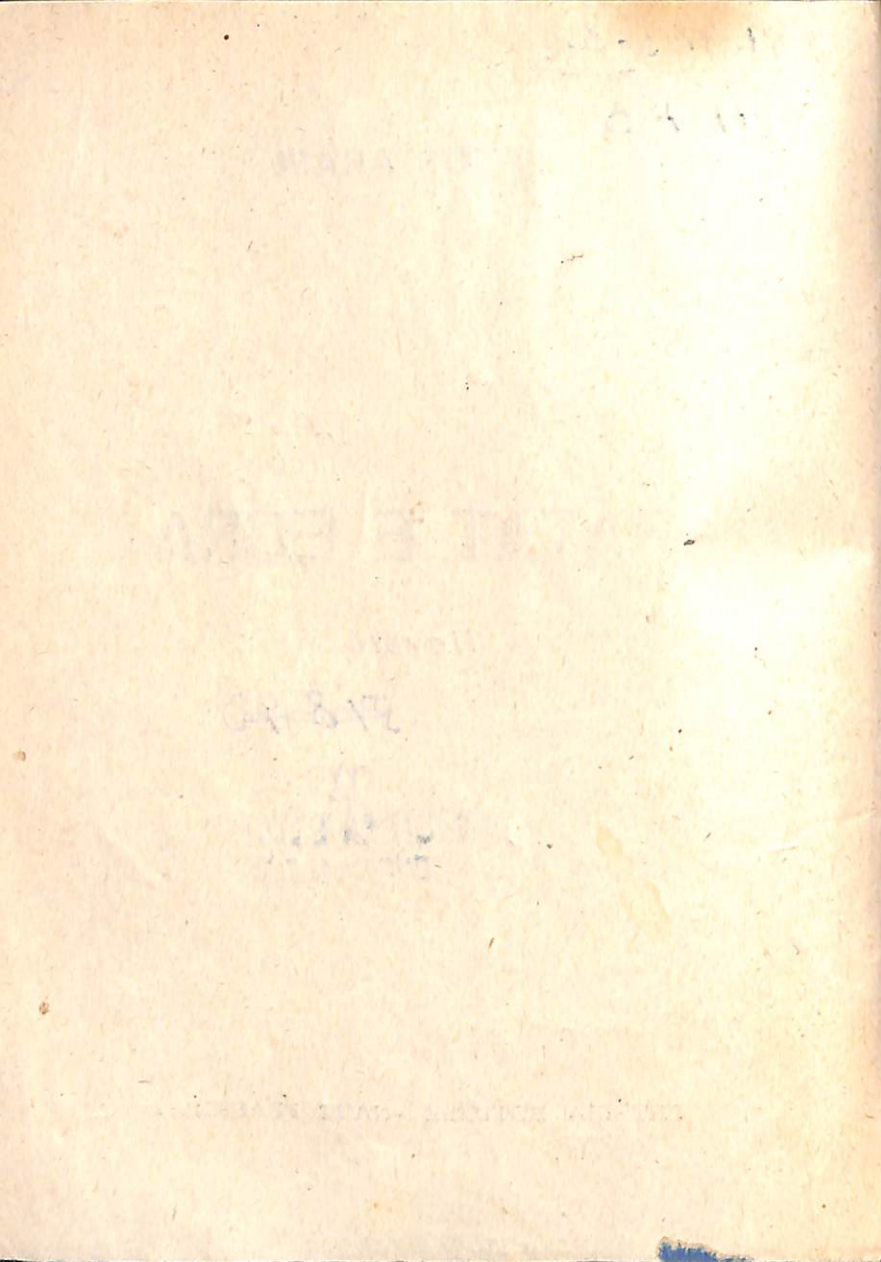
Novelë

~~57890~~

210.

LIBRARIJA E SHTETIT
SHKURTORI

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

I

Dera e dhomës u hap ngadalë. Mbi qilim rrëshqiti këmba e veshur me çorape të leshta e usta Vangjelit. Pastaj ai vetë i tëri hyri brenda. Duke ecur mbi maja të këmbëve, u afrua te shtrati i vajzës. Ajo flinte, e kthyer në një krahë, me dorën grusht mbledhur para fytyrës së vet. Në atë dorë, në errësirën e dhomës, usta Vangjeli pa unazën. Plaku u përkul e, për një çast, qëndroi ashtu. Pastaj u zgjat, po në vend të unazës kapi çarçafin e bardhë. Me të mbuloi supet e zhveshura të vajzës. Ashtu e shtrirë në shtrat dhe e mbuluar me çarçafin e bardhë, Drita iu duk atij më e madhe nga ç'ishte në të vërtetë. Plaku murmuriti diçka me vete.

Ngadalë ai u drejtua te dritarja karshi.

Lumi, si gjithnjë, derdhej atje tej. Nën dritat e forta të llambave të kantierit, i argjendtë, shëndriste e gjarpëronte matanë rrugës, në fushë. Po shushurima e tij nuk ishte më ajo e dikurshmja, nuk ishte ajo që usta Vangjeli kishte dëgjuar vjet e vjet, qysh nga femënia e tij. Në këtë shtëpi ai kishte lindur, ishte burrëruar dhe ishte plakur. Së bashku me atë të lumit, këtu kishte rrjedhur edhe jeta e tij. Dritat e forta të llambave të kantierit, binin mbi valët, që aty shuheshin, aty përflakeshin në kurrizin e lumit, si ca luspa gjigante,

që mbulojnë lëkurën e një zvarraniku të stërlashtë e që usta Vangjeli kur kish qenë fëmijë, nuk i kujtohet mirë, se në cilën ikonë e kish parë. Me çapokët e vet, zvarraniku rrëshqet, e prapë qëndron aty, shtrirë në mes të fushës, ballë dritares së shtëpisë. Dhe rënkon. Po vëngima e lumit nuk është më ajo e mëparshmja, e natyrshmja, e njo-hura dhe e dëshëruara qysh në fëmëni. Jeta e këtij njeriu rrodhi këtu, së bashku me atë të lumit, dhe, ashtu si lumi, që derdhet e gjithnjë qëndron atje tej në fushë, ashtu dhe jeta e tij rrjedh e qëndron këtu, brenda kësaj shtëpie. Usta Vangjeli e njihnte shushurimën e gjëmimin e lumit dhe dallonte nëpër të shinë, që kishte rënë diku, apo borën, që kishte filluar të shkrinte nëpër male. Nga gjëmimi i lumit ai mund të dallonte motin, kurse tani ai vjen i përzier e i mbytur me krisma të motorëve dhe agregateve të tjera të kantierit. Duke qëndruar në këmbë, aty te dritarja e shtëpisë, plaku do të dëshëronte ta dëgjonte edhe tani, si dikur, atë gjëmim të afërt, të njohur e të shtruar, të lumit, po tani ai s'është më. «S'ke ç'i bën! Jeta dhe ajo rrjedh si lumi», deshi të thoshte plaku një mendim kaq herë të dëgjuar. Po aty për aty, në kokën e tij mendime të tjera u ngri-tën e padashur usta Vangjeli foli me zë: «Jo, jo... jeta e njeriut nuk rrjedhka si lumi...»

Mbështeti fytyrën e vet te parmaku i dritares. Ftohtësia e drurit e rrënqethi dhe ai mori frymë thellë: «E hoqa edhe këtë mal nga shpatullat» mur-muriti duke shikuar thellë në errësirën e natës e duke menduar fejesën e sotme të çupës. «E hoqa dhe këtë mal... Tani ai tjetri le të mendojë për të...»

Ai i mbylli kanatet e dritares.

Nata ishte thyer, po Efigjeni akoma s'kishte rënë të flinte. Lante e pastronte qelqet e pjatat. Usta Vangjeli u ul mbi nim të kuzhinës.

— E hodhëm edhe këtë, o grua... — tha burri.

— E hodhëm, Vangjel,

Plaka mori në dorë një gotë të bardhë kristali, e fshiu, i fryu që të vishej me afsh e prapë e fshiu.

— Mjaft tani, të flemë... — tha burri.

— Unë duhet t'i laj e t'i pastroj këto. Nesër ato që janë të fqinjëve do t'ua kthej, se na thyhen e turpërohem. Ngjelina na bëri nder të madh, — thotë gruaja, duke e vënë gotën e kristaltë mbi tabakanë e madhe që ka përpara.

— Vjen dita e ja shpërblejmë...

Efigjeni shikon prapë nga i shoqi. Ajo mendon diçka për dhëndrrin, po atij i thotë:

— More thonë: «ç'bie ora, s'bie viti». Ja, si u bënë të gjitha fët e fët.

— Brinja është brinja, — thotë usta Vangjeli, duke i zvarritur fjalët nëpër buzë, se diçka e sëmboi në zemër. Sot disa herë ajo i është llokoçitur në kraharor. Po plaku s'i tha gjë njeriu. Të paktën kësaj here s'dëshiron t'i shqetësojë me sëmundjen e vet.

— Ti je i lodhur, bjerë të flesh — tha gruaja. Burri u ngrit.

Efigjenit i kishte pëlqyer shumë dhëndrri. Asaj i kishin thënë se është një djalë i mirë, mësues. Po ndryshe është ta shohësh vetë. Dhe sot sa e pa, ajo ndjeu t'i përpëlitej zemra, sikur të ishte ajo që fejohej e jo e bija. Prej sa vjetësh zemra s'i kishte rrahur ashtu... As ahëre, kur ishte

fejuar vetë me Vangjelin. Sa kohë kish kaluar nga ajo ditë? Asaj s'i kujtohej... Bile asaj i dukej sikur jetë gjithnjë kish qenë e këtillë, siç ishte tani. Gjithnjë kish jetuar bashkë me Vangjelin. Po dhëndrri ishte i mirë. I gjatë e syzi.

«Fati i Dritës», murmurin me vete nëna.

Duke fshirë gotat, kthen kokën e sheh Vangjelin, që del prej kuzhine.

«Shyqyr» thotë ajo me vete. «Të qetësohet pak edhe babai. Tani mendjen e kemi të mbledhur...»

Asaj i kujtohet prapë dhëndrri, i gjatë, që, duke mbajtur unazën në njërën dorë, me tjetrën zinte dorën e Dritës.

«Kur është brinja...» përsërit ajo ngadalë fjalët e të shoqit...

Dita lindi e kthjellët dhe e freskët. Nga gryka e lumit frynte një erë e lehtë.

Usta Vangjeli u zgjua shpejt, piu kafënë e i tha së shoqes:

— Nuk është ngritur Drita?

— Akoma...

— Sa të çohet, e rregulloni shtëpinë, se do t'ju vijnë për urim.

Dhe plaku ngadalë zbriti rrugën e ngushtë e të kalldrëntë. Pas asaj lodhjes së djeshme, tani ndjehej më lehtë:

— Të na trashëgohen!

Ishte usta Miti që e përshëndeti i pari.

— Ju falemi nderit. Në gëzime edhe tek ju...

Usta Vangjeli shkel ngadalë pllakat e bloqet e gurta. Është mëngjez e ai do të shkojë anës së lumit, në park. Zbret poshtë. Kthehet më të

majtë dhe hyn në rrugën e xhokaxhinjve...

Çupa flinte si shqerrkë dhe asaj i erdhi keq ta zgjonte nga gjumi. «Nëna si nënë» murmuriti me vete e, duke futur duart e veta nën përparëse, u ul te cepi i krevatit.

E bija nuk i ngjante asaj. E gjatë, me fytyrë të hequr, ajo shembëllente më tepër me të ëmën e Vangjelit, vjehrrën, se sa me atë të shkurtër, që edhe në pleqëri kishte një fytyrë të rrumbullakët e gjithë tul. Edhe vjehrra, kur ishte gjallë, kështu thoshte: «sikur e kam pjellë vetë...» Po atë çupë me shpatulla të gjera e kishte pjellë ajo, Efigjeni e vogël dhe e heshtur. «Nuk qahem dot nga nusja, thoshte vjehrra, milingonë është... Kurse çupën e kam pjellë vetë...» Veç Efigjeni e dinte që e kishte pjellë ajo dhe ajo ishte nëna.

Dhe si nënë, brenda mureve të shtëpisë së usta Vangjelit, ajo ishte drithëruar mbi çdo ditë dhe mbi çdo natë të së bijës. E shihte të rritej, të hidhte shtat e të bëhej grua, po fati s'po i dilte gjëkund. Edhe kur i dilte, nuk i mbarohej. Kurse te çupa jo vetëm ndryshonin gjitë e shtati, po gjithnjë e më shumë një shqetësim i brendshëm, i padukshëm e një trishtim i heshtur mbulonin fytyrën e saj. Kur flinte, nëna e shihte më thellë trishtimin e së bijës. Ahere vajza asgjë nuk fshihte dot nga sytë përgjonjës të së ëmës. Trishtimi çelte mbi fytyrën e së bijës, si një lule nate në errësirë. Efigjeni e shihte dhe dridhej. Çupa vuante, po s'e thoshte.

Kurse një gjumë të këtille, të kthjellët e të qetë, ajo s'e kish parë veç ahere kur Drita ishte e vogël, e vogël. Thua sikur thellë në fytyrën e saj një shkujdesje e çlodhje lëshonte një dritë të

bardhë e të gëzueshme mëngjezore. Vetë nëna ishte e lodhur, dhe, duke parë atë gjumë të thellë të çupës, ndjente se edhe asaj po i rëndoheshin qerpikët, gjumi i tyre shkrihej, bëhej një...

Ajo u mbështet te cepi i krevatit të së bijës.

Me një palë pantallona të zeza, të gjera, me këpucë e borsalinë të përdorur, usta Vangjeli ecën ngadalë në këtë rrugë të njohur për të. Sa herë shkon këtu, plakut sikur i priten këmbët, e lenë fuqitë e i duket se nuk po shkel mbi gurë, po sikur kridhet nëpër baltë të kujtimeve të veta. Sepse, po të mbyllë sytë e tij të lodhur e mbi ata sy të vërë dorën e tij të madhe, usta Vangjeli e sheh edhe tani këtë rrugë të gjallë, ashtu siç ka qenë aty e 40 apo 50 vjet të shkuar. Po të doni ju, ai edhe tani mund ta shohë këtë rrugë të përlindur, si ahere kur ishte fëmijë.

Sapo fekste, i ati, Leksi, ngrihej e, pasi pinte kafënë në shtëpi, dalëngadalë zbriste nëpër këtë rrugë ku zbret tani usta Vangjeli dhe shkonte e hapte dyqanin e tij të xhokaxhiut. Duke mbajtur fenerët në dorë, në rrugë hynin një nga një mjeshtrat e kallfët e tjerë. Kanatet e dyqaneve hapeshin. Gërshërët e gjilpërat fillonin të punonin. Kurse, kur hoxha këndonte këngën e parë, Vangjeli i vogël, i veshur me një palë pantallona shajaku, merrte nga duart e së ëmës pecetën me bukë e ja çonte babait në dyqan...

Po të mbyllë sytë e lodhur dhe mbi ata sy të vërë dorën e zhubravitur, usta Vangjeli edhe tani sheh grumbull-grumbull fshatarë, që vinë nëpër ditë pazari e qëndrojnë para dyqaneve mbushur me shajakë e kadife. Ata hynin ku të donin, në cilin